



ROZDZIAŁ III.
Władcy Czech i Węgier

I.

RÓŻNE DYNASTIE

291

2.

HABSBURGOWIE

347

3.

HABSBURGOWIE LOTARYŃSCY

433



CZĘŚĆ I.

Różne dynastie

ZYGMUNT LUKSEMBURSKI	292
ALBRECHT AUSTRIACKI	299
WŁADYSŁAW V POGROBOWIEC	300
WŁADYSŁAW I JAGIELLOŃCZYK	303
JERZY Z PODIEBRAD	307
MACIEJ I KORWIN	321
WŁADYSŁAW II	327
LUDWIK II	333
JAN I	337
JAN II ZYGMUNT	342



Zygmunt Luksemburski

KRÓL CZESKI

1419–1437

KRÓL WĘGIERSKI

1386–1437

Ojciec: KAROL I, KRÓL CZESKI | ROZDZIAŁ I., CZĘŚĆ 3.

Matka: ELŻBIETA POMORSKA | BIOGR. KAROLA I

Rodzeństwo: BIOGR. KAROLA I

*

Urodził się 14 lub 15 lutego 1368 na zamku w Norymberdze lub w Pradze. 2 października 1373 ojciec nadał Brandenburgię w lenno swoim synom: Waławowi, Zygmunтови i Janowi. Została ona wkrótce rozdzielona pomiędzy książąt i wedle ojcowskiego naku 11 czerwca 1378 Waław przekazał Zygmunтови Starą Marchię, Marchię Środkową oraz Przegnicę oraz godność elektora i arcykomornika Rzeszy. Jako narzeczony królowny węgierskiej Marii, przewidywanej dziedziczką tronu polskiego, 25 lipca 1382 w Zwoleniu Zygmunт odebrał hołd możnych jako przyszły król Polski. Po śmierci króla Ludwika I Wielkiego (1382), wbrew wcześniejszym układom, królowa wdowa Elżbieta Bośniacka doprowadziła do koronacji Marii na króla Węgier i 10 czerwca 1386 w Székesfehérvár Zygmunт również został ogłoszony królem; jego sakra miała miejsce w dniu ślubu 31 marca 1387 w bazylice Panny Marii w Székesfehérvár. 22 maja 1388 zastawił Marchię Brandenburską (za wyjątkiem posiadanej przez Jana Nowej Marchii) swoim kuzynom Jodokowi i Prokopowi (ROZDZIAŁ I., CZĘŚĆ 3., BIOGR. JANA ŚLEPEGO) na okres pięciu lat, z zastrzeżeniem, że jeśli marchia nie zostanie przez Zygmunта wykupiona we wspomnianym okresie, przejdzie w dziedziczne władanie Jodoka. Po śmierci Jana Zgorzeleckiego w 1396 wszedł w posiadanie Nowej Marchii, którą 25 lipca 1402 odsprzedał Krzyżakom. 17 marca 1396 został z nadania króla Waława wikariuszem generalnym Rzeszy, jednak utracił na korzyść Jodoka godność arcykomornika i uprawnienia elektora Rzeszy. Rychło zwrócił się przeciw przy-

rodniemu bratu i po jego usunięciu z tronu niemieckiego (1400) stanął w szranki o koronę. 20 września (wg niektórych opracowań 14.09.) 1410 na sejmie Rzeszy we Frankfurcie nad Menem głosami trzech elektorów (Trewiru, Palatynatu i Brandenburgii) został okrzyknięty królem, jednak wybrany dnia później Jodok zyskał większe poparcie w Niemczech. Po jego śmierci w styczniu 1411 Zygmunt stał się praktycznie jedynym kandydatem do tronu Rzeszy Niemiec. 21 lipca 1411 we Frankfurcie został ponownie wybrany królem rzymskim – tym razem przez większość elektorów. Krótko przedtem (8.07) przekazał namiestnictwo odzyskanej po śmierci Jodoka Brandenburgii burgrabiemu norymberskiemu; w 1415 przekazał mu Marchię w lenno. Ceremonia koronacji Zygmunta na króla rzymskiego odbyła się 8 listopada 1414 w kaplicy pałacowej Karola Wielkiego w katedrze w Akwizgranie. Po bezdzietnej śmierci Wacława IV (16.08.1419) odziedziczył tron Czech i zdobywszy Pragę został 28 lipca 1420 ukoronowany w katedrze św. Wita. Znienawidzony przez Czechów, faktyczną władzę objął w ich królestwie dopiero w latach 1436–37 na skutek zdrady kalikstynów (utrakwistów) – jednego z odłamów ruchu husyckiego. 25 listopada 1431 w katedrze św. Ambrożego w Mediolanie koronował się na króla Italii (Longobardów), a 31 maja 1433 w bazylice św. Piotra papież Eugeniusz IV nałożył na jego głowę diadem cesarski. Zmarł po dłuższej chorobie (była to zapewne zaawansowana miażdżycza naczyń) 9 grudnia 1437 na zamku w Znojmie i spoczął u boku pierwszej małżonki w katedrze w Nagyvárad (Wielki Waradyn, obecnie Oradea).

Małżonki Zygmunta Luksemburskiego:

1. Poślubiona *per procura* w kwietniu lub sierpniu (być może w dniu 15 listopada) 1385 i osobiście 31 marca 1387 w Budzie:

MARIA I, KRÓLOWA WĘGIERSKA | ROZDZIAŁ II., CZĘŚĆ 3.

2. Poślubiona w 1408 (zaręczyny zawarto 5 grudnia 1405):

BARBARA CYLEJSKA

Była córką Hermana II, hrabiego Cylii (obecnie Celje na Słowenii), bana Kroacji, Dalmacji i Slawonii, oraz jego żony Anny, córki Henryka VII, hrabiego Schaunberg. Urodziła się w między 1390 a 1395 (ok. 1392?) i po przybyciu na Węgry w 1408 została

koronowana w bazylice Panny Marii w Székesfehérvár. Dwukrotnie – w latach 1412–14 i 1416–18 – sprawowała z ramienia męża regencję na Węgrzech. 8 listopada 1414 w Akwizgranie została wspólnie z Zygmuntem ukoronowana na królową niemiecką, natomiast cesarska sakra Barbary miała miejsce w dniu koronacji męża (31.05.1433) lub też kilka dni później w bazylice św. Piotra w Rzymie. 11 lutego 1436 w katedrze św. Wita w Pradze została koronowana na królową Czech. Aby nie utracić władzy, planowała na wypadek śmierci Zygmunta poślubienie nieletniego wówczas Władysława III Jagiellończyka (Warneńczyka), króla Polski, i wyniesienie go na trony czeski oraz węgierski (ZOB. BIOGR. WŁADYSŁAWA I JAGIELLOŃCZYKA); dowiedziawszy się o tym Zygmunt nakazał 5 grudnia 1437 aresztowanie żony, zmarł jednak cztery dni później. Obawiając się wpływów cesarzowej, córka i zięć Barbary zmusili ją do opuszczenia Węgier. Osiadła na zamku w Mielniku nieopodal Pragi, gdzie zmarła 11 lipca 1451 podczas epidemii dżumy. Została pochowana w kaplicy św. Marcina (obecnie św. Andrzeja) w praskiej katedrze św. Wita.

Córka Zygmunta Luksemburskiego i Barbary Cylejskiej:

ELŻBIETA LUKSEMBURSKA, MAŁŻONKA ALBRECHTA AUSTRIACKIEGO
| ZOB. KOLEJNY BIOGR.



Albrecht Austriacki

KRÓL CZESKI I WĘGIERSKI
1437–1439

Ojciec: ALBRECHT IV AUSTRIACKI

Zwany CIERPLIWYM, a także CUDEM ŚWIATA (MIRABILLA MUNDI), był jedynym synem księcia austriackiego Albrechta III z albertyńskiej linii dynastii Habsburgów, i jego drugiej żony Beatrycze, córki Fryderyka V, burgrabiego norymberskiego. Urodził się 19 września 1377 w wiedeńskim Hofburgu. W dniu 24 kwietnia 1390 w Wiedniu pojął za żonę księżniczkę bawarską Joannę Zofię, o której niżej, zaś 29 sierpnia 1395 objął po ojcu rządy w Austrii Właściwej (Górnej i Dolnej, powyżej i poniżej rzeki Anizy). Na mocy układu rodzinnego, zawartego 22 listopada 1395 w Hollenburgu wspólnie z kuzynami z linii leopoldyńskiej, przystał na koregencję w swym księstwie braci stryjecznych, Wilhelma i Leopolda, a jednocześnie sam został współwładcą w należących do nich Austrii Przedniej (habsburskie posiadłości rodowe w Szwajcarii, Szwabii i Alzacji), Austrii Wewnętrznej (Styria, Karyntia, Kraina z Marchią Windyjską oraz Istria z Triestem) oraz w Tyrolu. Zmarł w toku kampanii przeciw królowi czeskiemu Wacławowi IV (ROZDZIAŁ I., CZĘŚĆ 3.) 14 września 1404 w Klosterneuburgu pod Wiedniem i spoczął w krypcie zwanej Hrzogsgruft w podziemiach wiedeńskiej katedry św. Stefana.

Matka: JOANNA ZOFIA BAWARSKA

Jej ojcem był Albrecht I, książę dolnobawarski na Straubing oraz hrabia Holandii, matką zaś jego druga żona Małgorzata, córka Ludwika I Dobrego, księcia brzeskiego. Urodzona 13 września 1377 (1373?) na zamku w Monachium, zmarła 15 listopada 1410 w zamku Hofburg w Wiedniu i została pochowana u boku małżonka.

Siostra: MAŁGORZATA AUSTRIACKA

Urodziła się 26 czerwca 1395 w zamku Hofburg w Wiedniu. 25 listopada 1412 w Landshut poślubiła HENRYKA IV (XVI) BOGATEGO,

księcia dolnobawarskiego na Landshut (od 1393) i Ingolstadt (od 1447) (ur. 1386, zm. Landshut 30.07.1450), syna Fryderyka Mądrego, księcia dolnobawarskiego na Landshut, potomka dynastii Wittelsbachów, oraz jego drugiej żony Magdaleny, córka Barnaby Viscontiego, pana Mediolanu. Mieli sześcioro lub siedmioro dzieci. Małgorzata zmarła 24 grudnia 1447 w zamku Burghausen i została pochowana obok małżonka w klasztorze cysterskim w Seligenthal nieopodal Landshut.

*

Urodził się 10 lub 16 sierpnia 1397 w zamku Hofburg w Wiedniu. Po śmierci ojca odziedziczył Górna i Dolną Austrię pod imieniem ALBRECHTA V. Z uwagi na nieletniość pozostawał pod regencją kuzynów z linii styryjskiej, Wilhelma i Leopolda IV; śmierć tego drugiego pozwoliła mu przejąć rządy osobiste (czerwiec 1411). 18 grudnia 1437 w Budzie został wybrany królem Węgier, a 27 grudnia w Pradze wybrano go królem Czech. Koronacja Albrechta na króla węgierskiego odbyła się 1 stycznia 1438 w bazylice Panny Marii w Székesfehérvár, a 18 marca tego roku we Frankfurcie nad Menem kolegium książąt elektorów jednogłośnie obwołało go królem rzymsko-niemieckim (ALBRECHT II). 29 lipca 1438 w katedrze św. Wita na zamku praskim koronował się na króla Czech. Nie zdążył natomiast dopełnić akwizgrańskiej sakry na króla rzymskiego. Zmarł na dyzenterię 27 października 1439 we wsi Neszmély opodal Ostrzyhomia (dzisiejszy Esztergom) podczas powrotu z wyprawy przeciw Turkom. Ciało króla przewieziono do Székesfehérvár i złożono w bazylice Panny Marii.

Małżonka Albrechta Austriackiego:

Poślubiona 28 września 1421, wedle różnych opracowań w Ostrzyhomiu (Esztergom), w Pożoniu (Preszburg, Bratysława) lub w katedrze św. Wita w Pradze, ponownie 26 kwietnia 1422 w katedrze św. Stefana w Wiedniu:

ELŻBIETA LUKSEMBURSKA

Była ona jedynym dzieckiem Zygmunta Luksemburskiego, urodziła się 28 lutego, po 27 kwietnia lub 28 grudnia 1409 na zamku w Pradze. 1 stycznia 1438 w bazylice Panny Marii w Székesfehérvár została koronowana na królową Węgier, nigdy natomiast

nie dostąpiła sakry na królową czeską oraz rzymską (niemiecką). Po śmierci Albrechta II jesienią 1439, pod naciskiem sejmu węgierskiego, wyraziła zgodę na poślubienie króla polskiego Władysława Jagiellończyka, który w styczniu 1440 został powołany na tron budański. Wkrótce jednak Elżbieta cofnęła zgodę i w maju 1440 doprowadziła do koronacji swego trzymiesięcznego syna Władysława na króla Węgier. Następnie wycofała się do Pożonia, a dalej do Győr (niem. Raab), uwożąc ze sobą węgierskie klejnoty koronacyjne. Zmarła nagle (przypuszczalnie na dyzenterię, niemniej podejrzewano otrucie) 19 grudnia 1442 w Győr i została pochowana u boku Albrechta II w bazylice Panny Marii w Székesfehérvár (Białogrodzie Królewskim).

Dzieci Albrechta Austriackiego i Elżbiety Luksemburskiej (1–5):

- 1 JERZY. Urodził się w 1431 lub 16 lutego 1425, a zmarł 16 lutego 1435 w zamku Hofburg w Wiedniu i spoczął w krypcie Herzogsgruft w podziemiach wiedeńskiej katedry św. Stefana.
- 2 ANNA. Urodziła się 12 kwietnia 1432 w zamku Hofburg w Wiedniu, a 20 czerwca 1446 w Jenie poślubiła WILHELMA III MĘŻNEGO, LANDGRAFA TURYNII OD 1445, DZIEDZICA KSIĘSTWA LUKSEMBURGA W LATACH 1439–43 i 1457–69 (ur. Miśnia 30.04.1425, zm. Weimar 17.09.1482), syna Fryderyka I Kłótnika, elektora saskiego i margrabiego Miśni na Osterlandzie z dynastii Wettynów, oraz jego żony Katarzyny, córki Henryka II, księcia brunszwickiego na Lüneburgu. Młodsza z ich dwóch córek, Katarzyna, w 1471 została żoną HENRYKA (HYNKA) II, KSIĘCIA ZIĘBICKIEGO I OPAWSKIEGO, HRABIEGO NA KŁODZKU (ZOB. W BIOGR. KRÓLA CZESKIEGO JERZEGO Z PODIEBRADÓW). Anna zmarła 13 listopada 1462 w Eckartsberga lub 14 listopada 1462 na zamku w Altenburgu i spoczęła w klasztorze benedyktynów w Reinhardsbrunn. Po jej śmierci Wilhelm III ożenił się z Katarzyną z Brandsteinu, jednak nie miał więcej dzieci.
- 3 ? BEZIMIENNY SYN. Zapewne jest on mylony z Jerzym; urodził się w lutym 1435 i umarł, przeżywszy zaledwie cztery godziny.
- 4 ELŻBIETA, ŻONA KAZIMIERZA JAGIELLOŃCZYKA, MATKA WŁADYSŁAWA II, KRÓLA CZESKIEGO I WĘGERSKIEGO | s. 327
- 5 WŁADYSŁAW V POGROBOWIEC | s. 300



Władysław V Pogrobowiec

KRÓL CZESKI

1453–1457

KRÓL WĘGIERSKI

1440–1457

Ojciec: ALBRECHT AUSTRIACKI | s. 296

Matka: ELŻBIETA LUKSEMBURSKA | s. 298

Rodzeństwo: BIOGR. ALBRECHTA

★

Urodził się 22 lutego 1440 w Komarón (Komorn) na Węgrzech, cztery miesiące po śmierci ojca. Od momentu narodzin był księciem Austrii (powyżej i poniżej Anizy), a rządy opiekuńcze w jego imieniu sprawował, zgodnie z testamentem króla Albrechta II, książę Fryderyk V z linii styryjskiej, późniejszy cesarz Fryderyk III. 15 maja 1440 w bazylice Panny Marii w Székesfehérvár Elżbieta Luksemburska doprowadziła do ukoronowania syna na króla Węgier pod imieniem WŁADYSŁAWA V i wraz z nim wycofała się do Pożonia, a następnie do Győr (Raab). 26 czerwca 1440 sejm węgierski unieważnił koronację Pogrobowca i potwierdził ważność elekcji króla polskiego Władysława III Jagiellończyka. Po śmierci Elżbiety Luksemburskiej (grudzień 1442) opiekę nad Pogrobowcem przejął Fryderyk V, który zabrał chłopca i jego siostry na swój dwór do Wiednia. W 1444 Węgrzy uznali Władysława V prawowitym królem, lecz wobec jego nieobecności władzę sprawował tam gubernator (regent) Jan Hunyady (ojciec przyszłego króla węgierskiego Macieja I Korwina). Z początkiem 1452 Władysław nominalnie objął samodzielne rządy na Węgrzech, jednak realna władza przeszła w ręce ligi magnackiej na czele z wujem królewskim Ulrykiem, hrabią Cylii. 4 września 1452 cesarz Fryderyk III oficjalnie przekazał Władysławowi rządy nad Austrią, którą 6 stycznia 1453 podniósł do rangi arcyksięstwa. W 1444 sejm czeski uznał prawa Pogrobowca do korony św. Wacława (od 1452 urząd królewskiego gubernatora sprawował tam Jerzy z Podiebrad, późniejszy król czeski), lecz jego koronacja

w praskiej katedrze św. Wita odbyła się dopiero 28 października 1453. Podczas buntu szlachty węgierskiej wiosną 1457 musiał uchodzić do Pragi, gdzie zmarł 23 listopada tego roku. Przyczyną przedwczesnej śmierci króla, w której dopatrywano się otrucia, była białaczka, co wykazały w 1985 badania antropologiczne jego szczątków, spoczywających w katedrze św. Wita.

* * *



Władysław I Jagiellończyk

KRÓL WĘGIERSKI
1440–1444

Ojciec: WŁADYSŁAW II JAGIEŁŁO

Był jednym z młodszych synów Olgierda, wielkiego księcia litewskiego z dynastii Giedyminowiczów (Pukuwerowiczów), i jego trzeciej małżonki Juliany, córki Aleksandra II Michajłowicza, księcia twerskiego i wielkiego księcia włodzimierskiego. Urodził się ok. 1362–63 (wg dawniejszych opracowań ok. 1352). Jego poگاńskie imię brzmiało JAGIEŁŁO (po litewsku JOGAILA, w języku ruskim JAGAJŁO). Po śmierci ojca w maju 1377 objął zgodnie z jego wolą wielkoksiążęce rządy na Litwie. W 1381 został wprawdzie usunięty z tronu przez własnego stryja Kiejstuta i zesłany do Witebska, jednak po niespełna roku odzyskał władzę i sam uwięził stryja. W 1385 podpisał w Krewie akt unii polsko-litewskiej, 15 lutego 1386 w katedrze św. Stanisława i Wacława na Wawelu przyjął chrzest w rycie rzymskim a na nim imię WŁADYSŁAWA, zaś 4 marca tego roku został koronowany na króla Polski jako WŁADYSŁAW II. W 1418 otrzymał od papieża Marcina V tytuł generalnego wikariusza papieskiego na Polskę i Ruś. Zmarł 31 maja 1434 w Gródku (późniejszy Gródek Jagielloński) nieopodal Lwowa, skąd jego zwłoki przewieziono na Wawel i złożono w nawie głównej katedry św. Stanisława i Wacława.

Król Władysław II czterokrotnie wstępował w związki małżeńskie: 18 lutego 1386 w katedrze wawelskiej poślubił JADWIGĘ, KRÓLOWĄ (KRÓLA) POLSKI (ROZDZIAŁ II., CZĘŚĆ 3., BIOGR. LUDWIKA I); 29 stycznia 1402 w katedrze wawelskiej pojął za żonę ANNĘ CYLEJSKĄ (ur. Cylija, obecnie Celje ok. 1380, zm. Kraków 20 lub 21.03. 1416), córkę Wilhelma, hrabiego Cylii, i Anny, córki Kazimierza III Wielkiego, króla Polski; mieli córkę; po raz trzeci ożenił się 2 maja 1417 w Sanoku z ELŻBIETĄ PILECKĄ (ur. 1370–74, zm. Kraków 12.05.1420), córką Ottona z Pilczy (Pilicy) herbu Topór oraz

Jadwigi, córki Jana z Melsztyna herbu Leliwa, kasztelana krakowskiego, natomiast 7 lutego 1422 w Nowogrodzku po raz czwarty wstąpił w związku małżeński, tym razem z księżniczką litewską SONKĄ, o której dalej.

Matka: ZOFIA (SONKA) HOLSZAŃSKA

Była córką księcia (kniazia) Andrzeja Holszańskiego i jego żony Aleksandry, córki Dymitra, księcia druckiego, najpewniej tożsamego z Dymitrem Olgierdowiczem, starszym przyrodnim bratem Jagiełły. Urodziła się ok. 1405 i nosiła pogańskie imię SONKI. Na krótko przed zaślubinami z królem polskim przyjęła chrzest w obrządku rzymskim oraz imię Zofii, zaś 5 marca 1424 w katedrze śś. Stanisława i Wacława na Wawelu została koronowana na królową polską; z Jagiełłą miała trzech synów. Zmarła 21 września 1461 na zamku wawelskim w Krakowie i znalazła spoczynek pod posadzką ufundowanej przez siebie kaplicy św. Trójcy w katedrze wawelskiej.

Rodzeństwo (1–3):

Córka Władysława II Jagiełły i Anny Cylejskiej:

- 1 JADWIGA (ur. 1408, zm. 1431). Na zjeździe w Jedlni w 1413 panowie polscy uznali ją następczynią polskiego tronu. W 1421 została zaręczona z FRYDERYKIEM (ur. 1413), synem elektora brandenburskiego Fryderyka I. Zmarła przedwcześnie, zapewne na gruźlicę.

Synowie Władysława II Jagiełły i Zofii Holszańskiej:

- 2 KAZIMIERZ (ur. 1426, zm. 1427).
- 3 KAZIMIERZ IV JAGIELLOŃCZYK, OJCIEC WŁADYSŁAWA II | s. 327

*

W Polsce panował jako WŁADYSŁAW III, natomiast jako król węgierski występował pod imieniem WŁADYSŁAWA I, pomimo iż był tam, nie licząc Wacława III Czeskiego (ROZDZIAŁ II., CZĘŚĆ 2., BIOGR. WŁADYSŁAWA V), piątym królem o tym imieniu. Jak wyjaśnia W. Felczak: „w języku węgierskim Władysław znaczy Łászló, ponieważ jednak było równocześnie dwóch królów Władysławów [drugim był koronowany w 1440 Władysław V Pogrobowiec, s. 300] dla odróżnienia nazwano Władysława Jagiellończyka – Ulászló, stąd też i nowa numeracja. Władysław V Pogrobowiec występował więc pod imieniem V. Łászló, a Władysław I Jagiellończyk

pod imieniem I. Ulászló. To samo imię Ulászló zachowano dla następnego Jagiellończyka na tronie węgierskim – Władysława II”. W Polsce znany jest pod przydomkiem WARNEŃCZYK, nawiązującym do miejsca tragicznej śmierci. Urodził się 30 lub 31 października 1424 na zamku wawelskim w Krakowie jako najstarszy z synów Jagiełły i królowej Zofii (Sonki). Po śmierci ojca 25 lipca 1434 został formalnie wybrany królem Polski i tego samego dnia koronowany w katedrze wawelskiej. Ze względu na młody wiek króla, praktycznie przez cały czas jego pobytu w Polsce realną władzę sprawowała Rada Królewska i wyznaczeni w poszczególnych regionach zarządcy; formalne uppełnoletnienie Władysława nastąpiło 16 grudnia 1438. Po nagłej śmierci Albrechta Austriackiego (27.10.1439), który nie pozostawił męskiego następcy (jego pogrobowy syn urodził się z początkiem 1440), panowie węgierscy wysunęli kandydaturę króla Polski do korony św. Stefana. 8 marca 1440 został on uroczyście powołany na tron Węgier i wyruszył do Budy. 26 czerwca 1440 sejm węgierski potwierdził ważność elekcji Jagiellończyka, a 17 lipca w bazylice Panny Marii w Székesfehérvár został on koronowany przy użyciu korony grobowej św. Stefana (prawdziwe regalia wywiozła wdowa po Albrechcie). Zginął 10 listopada 1444 w bitwie z wojskami tureckimi pod Warną (obecnie w Bułgarii). Ciała nigdy nie odnaleziono, zostało ono najprawdopodobniej pochowane przez miejscową ludność na polu walki (uciętą głowę króla zatknęto na pikę i poniesiono sułtanowi Muradowi, który nakazał ją zabalsamować i odesłać do Bursy). Cenotafy Władysława wznoszą się w nawie głównej katedry na Wawelu oraz na jednym ze wzgórz otaczających miejsce bitwy warneńskiej.

* * *



Jerzy z Podiebrad

KRÓL CZESKI
1458–1471

Ojciec: WIKTORYN Z KUNŠTÁTU I PODIEBRAD

Potocznie zwany WITKIEM, był on synem Boczka Starszego z Podiebrad, najwyższego pisarza ziemskiego, potomka rodu panów z Kunštátu, znanego źródłom od połowy XIII w., i jego żony Anny Elżbiety, córki Henryka z Lipy (Lipé). Urodził się w 1403. Od 1421 był panem na Liticach i Náchodzie. Bezpotomny zgon starszego brata Henryka (Hynka) jesienią 1426 uczynił go panem Podiebrad, a krótko przed śmiercią wszedł ponadto w posiadanie Pardubic. Był gorliwym kalikstynem (utrakwistą), przyjacielem i uczestnikiem walk Jana Žižki. Zmarł 1 stycznia 1427 w swojej rezydencji w Pardubicach.

Według S. Głogowskiego on i Anna z Wartenberka (PONIŻEJ) nie byli małżeństwem, a w każdym razie zawarli związek małżeński dopiero po urodzeniu się przyszłego króla czeskiego w 1420.

Matka: ANNA Z WARTENBERKA

Była córką Jana z Wartenberka (Sycowa), burgrabiego Głogowa, i jego drugiej żony Anny z Velhartic. Urodziła się w 1403, zmarła zaś 7 maja 1459 w Pardubicach.

Siostry (1–3):

- 1 ELŻBIETA Z KUNŠTÁTU (ur. 1422). Zameężna kolejno: z HENRYKIEM BERKA Z DUBY I LIPY (zm. 1470; mieli dzieci), MIKOŁAJEM Z KOLOWRAT oraz JANEM KRZYNECKIM (KŘINECKÝ) Z RONOWA, panem Kunstberka i Nymburka (zm. przed 1487; mieli potomstwo). Według części autorów (K. Wutke) Jan był trzecim i ostatnim mężem siostry Jerzego z Podiebrad, jednak skoro zaślubił on po 1469 jej bratanicę, Elżbieta musiałaby umrzeć w latach 1469–87, a nie, jak przyjmuje literatura, w 1501. Wedle innych danych, po śmierci Jana Elżbieta została żoną ZYG-MUNT Z WARTENBERKA (SYCOWA) I LIPY, co z kolei wydaje się mało prawdopodobne ze względu na jej zaawansowany wiek oraz na fakt,

że był on rodzonym siostrzeńcem Elżbiety; wydaje się, że pomyłono tu dwie Elżbiety z Kunštátu – małżonka Zygmunta z Wartemberka mogła wywodzić się z innej linii rodu Podiebradów.

- 2 MAŁGORZATA Z KUNŠTÁTU (ur. 1425, zm. 1476). Została żoną BOGUSŁAWA (BUSKA) Z ŽEBERKA (SEEBERG) I PLANY (zm. 1466), z którym miała potomstwo.
- 3 KATARZYNA Z KUNŠTÁTU. W 1453 poślubiła ona JANA Z WARTEMBERKA (SYCOWA), z nominacji króla Jerzego cześnika Królestwa Czeskiego (zm. 1464), z którym miała troje dzieci, m.in. ZYGMUNTA Z WARTEMBERKA I LIPY, domniemanego męża Elżbiety z Kunštátu (powyżej).

*

Urodził się 23 (inne źródła podają dzień 6) kwietnia 1420 na zamku w Podiebradach. Po śmierci ojca odziedziczył Podiebrady, Litice i Buzove; jako nieletni do 1434 pozostawał pod opieką swojego krewnego, Heralta z Kunštátu. W 1437 osobiście objął wspomniane dobra. W 1440 został starostą bolesławskim. Podobnie jak jego ojciec był wyznawcą utrakwizmu, pozostawał w przyjaźni z Hynkiem Ptáčkem z Pirkštejna, przywódcą umiarkowanych husytów, a po jego śmierci w 1444 stanął na ich czele. W 1448 zajął Pragę. 23 kwietnia 1452 Władysław V Pogrobowiec powierzył mu urząd gubernatora (regenta) Czech, a w październiku 1453 uczynił Jerzego najwyższym marszałkiem Królestwa Czeskiego. 16 maja 1454 Jerzy wszedł na drodze kupna w posiadanie Kłodzka (które po swojej akcesji podniósł 24 czerwca 1459 do rangi hrabstwa), Ząbkowic Śląskich i Ziębic. 29 lipca 1454 Władysław V nadał mu godność dziedzicznego pana i starosty kłodzkiego, a 19 czerwca 1456 potwierdził Jerzego jako pana księstwa ziębickiego. Po rychłej śmierci Pogrobowca sejm czeski, zebrany 2 marca 1458 w Pradze, ogłosił Jerzego królem, zrywając tym samym z zasadą dziedziczności tronu. 9 kwietnia 1458 na sejmie w Brnie uznano go także margrabią Moraw. Koronacja Podiebrada miała miejsce 7 maja 1458 w katedrze św. Wita. 11 lipca 1459 cesarz Fryderyk III potwierdził jego panowanie i przekazał mu Czechy w lenno. 23 listopada 1466 został ekskomunikowany przez Pawła II jako kacerz i uzurpator, co stało się hasłem do otwartego buntu przeciw niemu. W maju 1469 w Ołomuńcu pozostający w opozycji czescy katolicy wybrali na swojego króla władcę Węgier Macieja I Kor-

wina (ZOB. KOLEJNY BIOGR.), który oprócz Moraw zajął wkrótce także Śląsk i Łużyce. 5 czerwca 1469 król Jerzy, za zgodą sejmu czeskiego, zrezygnował z utrzymania korony Czech w swoim rodzie na rzecz praw dynastycznych Jagiellonów, zachowując tron jedynie dożywotnio. Zmarł na puchlinę wodną 22 marca 1471 w zamku praskim i został pochowany w katedrze św. Wita.

Małżonki Jerzego z Podiebrad:

1. Poślubiona w 1440 lub 1441:

KUNEGUNDA (KUNHUTA) ZE ŠTERNBERKA

Zwana Kunką, była córką Smila ze Šternberka i jego żony Barbary z Pardubic. Na świat przyszła 18 listopada 1422 w Konopiszcie (czes. Konopiště), a zmarła w połogu 19 listopada 1449 na zamku w Podiebradach i spoczęła w tamtejszym kościele diekańskim.

2. Poślubiona w 1450 lub 1451:

JOANNA Z ROŽMITÁLU

Była ona córką Jana z Rožmitálu, pana na Blatnem, i jego nieznannej bliżej małżonki. Urodziła się przed 1432. Jej koronacja na królową czeską miała miejsce 8 maja 1458 w katedrze św. Wita przy zamku praskim. Po śmierci męża w 1471 Joanna osiadła na zamku w Mielniku (czes. Mělník) nieopodal Pragi, stanowiącym jej wdowią opawę, i tam zmarła 12 listopada 1475. Ciało królowej spoczęło tymczasowo w kościele w Mielniku, skąd zostało przewiezione do Pragi i złożone w kościele św. Wawrzyńca.

Dzieci króla Jerzego i Kunegundy ze Šternberka (1–6):

- 1 BOCZEK. Urodził się 15 lipca 1442. Przypuszcza się, że był opóźniony umysłowo i z tego względu ojciec nie zabiegał dla niego o żaden tytuł. W trakcie podziału posiadłości rodzinnych po śmierci króla Jerzego 9 marca 1472 otrzymał Litice, Veliš, Ječín i pomniejsze dobra. Zmarł bezzennie i bezpotomnie 28 września 1496 w Kłodzku i spoczął u boku brata Hynka II Młodsze-
go w krypcie książęcej w podziemiach kościoła minorytów pw. śś. Jerzego i Wojciecha na przedmieściach Kłodzka. W 1558 szczątki Boczka wraz z prochami pozostałych pochowanych tam członków rodu Podiebradów przeniesiono do kościoła parafialnego w Kłodzku.

2 WIKTORYN. Urodził się 29 maja 1443 w Cieszynie. 31 lipca 1459 cesarz Fryderyk III nadał Kłodzko, podniesione 24 czerwca tego roku przez króla Jerzego do rangi hrabstwa, synom Podiebrada w dziedziczne władanie. Krótko przedtem (11 lipca 1459) Wiktoryn otrzymał od cesarza tytuł księcia Rzeszy Niemieckiej, a 5 sierpnia 1459 uzyskał tytuł księcia na Ziębicach. 7 grudnia 1462 w Neunburgu Wiktoryn, tym razem z młodszymi braćmi Henrykiem i Hynkiem, został ponownie podniesiony przez cesarza do godności księcia ziębickiego i hrabiego kłodzkiego. 16 grudnia 1465 ojciec nadał Wiktorynowi i jego młodszemu braciom w dziedziczne lenno księstwo ziębickie, gród Hradec, trzecią część Opawy i hrabstwo kłodzkie. Wiktoryn pełnił ponadto urząd hetmana wojsk czeskich. Latem 1469 dostał się do niewoli węgierskiej, gdzie złożył w tajemnicy katolickie wyznanie wiary. Wolność odzyskał na krótko przed śmiercią ojca w 1471. Po wstąpieniu na tron czeski Władysława II 1 lutego 1472 na żądanie królewskie ogłosił swoją konwersję na katolicyzm. Aktem z 12 maja 1485 odstąpił księstwo opawskie Maciejowi I Korwinowi w zamian za zamki w Słowenii (które zresztą w 1487 postradał na rzecz króla Węgier). Zmarł 30 sierpnia 1500 na zamku w Cieszynie i spoczął w krypcie książęcej w podziemiach kościoła minorytów pw. śś. Jerzego i Wojciecha w Kłodzku. W 1558 jego szczątki wraz z prochami pozostałych Podiebradów przeniesiono do kościoła parafialnego w Kłodzku.

Pierwszą żoną Wiktoryna została przed 1459:

MAŁGORZATA Z PIRKŠTEJNA. W starszych opracowaniach zwano ją błędnie Zofią; była córką Henryka (Hynka) Ptáčka z Pirkštejna, możnego czeskiego, przywódcy utrakwistów oraz hetmana wojsk czeskich, i jego żony Anny z Hradce, dziedziczki Bilkova. Urodzona przed lipcem 1445, być może ok. 1443 lub nieco wcześniej, zmarła przed 9 marca 1472.

Drugą żoną Wiktoryna została przed 17 stycznia 1474 (być może w 1473):

ZOFIA CIESZYŃSKA, córka Bolesława (Bolka) II, księcia cieszyńskiego z górnośląskiej linii dynastii Piastów, i jego żony Anny,

córki Iwana Władymirowicza, księcia bielskiego (na Białej) oraz namiestnika Wielkiego Nowogrodu. Urodziła się w latach 1449–53, a zmarła w 1479.

Trzecią żoną Wiktoryna została w 1480, po 4 lutego:

HELENA MAŁGORZATA PALEOLOG, córka Jana IV (III), margrabiego (markiza) Montferratu z dynastii Paleologów, oraz jego żony Małgorzaty, córki Ludwika, księcia Sabaudii. Urodziła się w latach 1459–64, a zmarła 25 lipca 1496 na zamku w Kłodzku i spoczęła w krypcie książęcej w podziemiach kościoła minorytów pw. św. Jerzego i Wojciecha na przedmieściach Kłodzka. W 1558 jej prochy złożono w kościele parafialnym w Kłodzku.

Potomstwo Wiktoryna (A–G):

Córka z Małgorzatą z Pirkštejna:

- A JOANNA. Urodziła się ok. 1460, a między 1478 a 25 lutego 1480 została wydana za KAZIMIERZA (KAŻKA) II, KSIĘCIA CIESZYŃSKIEGO OD 1452 (1477), KSIĘCIA GŁOGOWSKIEGO OD 1478, W LATACH 1490–1504 STAROSTĘ GENERALNEGO GÓRNEGO I DOLNEGO ŚLĄSKA (ur. 1449–52, zm. Opawa 13.12.1528), syna Bolesława (Bolka) II, księcia cieszyńskiego z górnośląskiej linii Piastów, i jego żony Anny, córki Iwana Władymirowicza, księcia na Białej i namiestnika Wielkiego Nowogrodu; mieli dwóch synów. Księżna Joanna zmarła 28 lipca 1496.

Dzieci z Zofią Cieszyńską:

- B BARTŁOMIEJ. Urodził się przed 1478. Od śmierci ojca (1500) posługiwał się tytułem księcia na Ziębicach, mimo iż został wydziedziczony jeszcze za życia Wiktoryna, a księstwo posiadali legalnie jego bracia stryjeczni, synowie Henryka I Starszego. Był właścicielem dóbr Kumburk i Skały w Czechach, od 1510 przebywał głównie w Pradze, a w 1513, pod nieobecność w kraju króla Władysława II, został wybrany gubernatorem Pragi oraz innych czeskich miast na okres lat dziesięciu. Wiosną 1515 posłował z ramienia Władysława II do cesarza Maksymiliana I w Wiedniu i podczas drogi powrotnej utonął 3 lub 4 kwietnia 1515 w nurtach Dunaju pod Hainburgiem. Nie wiadomo, czy ciało udało się odnaleźć i pochować.

- C WAWRZYNIEC (LAURENCJUSZ). Urodził się przed 1479, a zmarł w 1503. Nie był żonaty i nie pozostawił potomstwa.
- D MAGDALENA EUFEMIA. Urodziła się przed 1480. Poświęciła się życiu klasztornemu, wstępując w młodym wieku do cysterek w Trzebnicy. Zmarła 27 sierpnia 1497 w klasztorze trzebnickim i tam także została pochowana.

Córki Wiktoryna i Heleny Małgorzaty Paleolog:

- E ANNA. Urodziła się w końcu 1490, a zmarła w 1498, przypuszczalnie po 24 czerwca, i jako pierwsza z rodu spoczęła w krypcie książęcej w podziemiach kościoła zamkowego pw. św. Jana Apostoła w Oleśnicy.
- F URSZULA. Urodziła się w latach 1491–95. Przed 1 stycznia 1510 została przez swoją ciotkę, Zdenę, księżną saską, umieszczona u magdalenek we Fryburgu. 6 października 1528 uciekła do Wittenbergi, gdzie przyjęła wyznanie protestanckie z rąk samego Marcina Lutra. Zmarła krótko po 2 lutego 1534, zapewne przebywając wówczas na dworze księcia pruskiego Albrechta. Niezamężna.
- G APOLONIA. Urodziła się między 1492 a 25 lipca 1496. W latach 1506–10 została klaryską w Strzelinie, jednak opuściła zgromadzenie przed dniem 3 lutego 1526, a między 26 października 1527 a 24 lutego 1528 wyszła za mąż za ERHARDA VON QUEIS, pierwszego protestanckiego biskupa pomezańskiego w Kwidzynie w latach 1523–27, od 1527 dziedzicznego pana na Szymbarku (ur. przed 1490, zm. w Pasłęku podczas zarazy 10.09.1529), potomka szlacheckiego rodu miśnieńskiego. Dochowali jedynej córki, której poród w marcu 1529 w Kwidzynie Apolonia przypląciła życiem.
- 3 BARBARA. Urodziła się w latach 1444–47, a w 1460 poślubiła HENRYKA (HYNKA) z LIPY (LIPÉ, LIPÉHO), marszałka Królestwa Czech od 1450, starosty Moraw (zm. 1469 po 29.07), syna Henryka (Hynka) z Lipy, marszałka Królestwa Czeskiego, i jego żony Elżbiety, córki Czenka z Wartenberka (Sycowa). Henryk był wdowcem po Elżbiecie z Potštejna, z którą miał syna jednaka. Po jego śmierci Barbara wyszła powtórnie za mąż za JANA KRZYNECKIEGO (KŘINECKÝ) z RONOWA, pana Kunstberka

i Nymburka (zm. przed 1487), którego pierwszą żoną była jej rodzona ciotka, Elżbieta z Kunštátu. Barbara i Jan Krzyneccy dochowali się dwóch synów, Barbara zmarła po 1469.

- 4 HENRYK I. W celu odróżnienia od młodszego przyrodniego brata i imiennika zwany był Starszym. Urodził się 15 maja 1448 i 31 lipca 1459 wraz z braćmi został przez cesarza podniesiony do godności hrabiego kłodzkiego. 7 grudnia 1462 wspólnie z braćmi Wiktorynem i Henrykiem (Hynkiem) II otrzymał od cesarza Fryderyka III tytuł księcia na Ziębicach, a 16 grudnia 1465 król czeski Jerzy nadał synom w lenno księstwo ziębickie, gród Hradec, trzecią część Opawy wraz z hrabstwem kłodzkim. W marcu 1471 śmiertelnie chory ojciec mianował Henryka gubernatorem (regentem) Czech na wypadek swojej śmierci aż do koronacji nowego króla. Podczas podziału terytoriów rodzinnych 9 marca 1472 Henryk otrzymał księstwo ziębickie i hrabstwo kłodzkie, a także dobra w Czechach (m.in. Náchod i Homoli, które w późniejszym czasie sprzedał). 29 kwietnia 1472 uzyskał od Władysława II w lenno Ziębice, Kłodzko oraz Ząbkowice Śląskie. W 1473 przyjął katolicyzm. Po śmierci Hynka w lipcu 1492 odziedziczył Podiebrady, które 28 kwietnia 1495 wymienił z królem czeskim na księstwo oleśnickie z Wollowem. 21 lipca 1497 został panem Ścinawy i Rudnej. Zmarł 24 czerwca 1498 w Kłodzku i spoczął w ufundowanej przez siebie krypcie książęcej w podziemiach kościoła minorytów pw. św. Jerzego i Wojciecha na przedmieściach miasta. W 1558 prochy Henryka przeniesiono do kościoła parafialnego w Kłodzku.

Żoną Henryka I została 9 lutego 1467 w Cheb (niem. Eger):

URSZULA BRANDENBURSKA, córka Albrechta zwanego Achillesem, elektora brandenburskiego z dynastii Hohenzollernów, i jego pierwszej żony Małgorzaty, córki Jakuba I, margrabiego badenńskiego. Urodziła się 25 września 1450. Po owdowieniu otrzymała w dożywocie hrabstwo kłodzkie, które jednak w 1500 zostało sprzedane przez jej synów. W ostatnich latach przebywała w klasztorze św. Katarzyny we Wrocławiu, gdzie zmarła 25 listopada 1508. Spoczęła u klarysek wrocławskich, a w 1558 jej prochy przeniesiono do kościoła parafialnego w Kłodzku.

Dzieci Henryka I i Urszuli Brandenburskiej (A–H):

- A ALBRECHT. Urodził się 2 sierpnia 1468 na zamku w Kunietic. Po śmierci ojca w czerwcu 1498 wspólnie z młodszymi braćmi Jerzym i Karolem objął władzę w księstwie ziebicko-oleśnickim oraz hrabstwie kłodzkim; jego rezydencją było Kłodzko. 3 maja 1500 bracia sprzedali hrabstwo kłodzkie Ulrykowi von Hardeck, przyszłemu szwagrowi, zachowując jednak tytuł – odtąd Albrecht przebywał głównie w swoich dobrach na Morawach. Zmarł 12 lipca 1511 w Prosterowie i spoczął w klasztorze bernardynów w Kłodzku, skąd w 1558 jego prochy przeniesiono do kościoła parafialnego.

Żoną Albrechta została poślubiona 11 stycznia 1487 w Głogowie SALOMEA ŻAGAŃSKA, córka Jana II Złego, księcia żagańskiego i głogowskiego z dolnośląskiej linii Piastów, oraz jego żony Katarzyny, córki Wilhelma, księcia opawskiego. Urodona w 1475, po śmierci Albrechta, z którym dochowała się jedynej córki, wyszła za mąż za JANA KURZBACHA, BARONA NA ŻMIGRODZIE (TRACHENBERGU) I MILICZU (zm. 18.05.1549), syna Zygmunta I Kurzbacha, barona żmigrodzkiego i milickiego, komornika Czech, radcy i komendanta Budy, oraz jego żony Doroty, hrabianki Helffenstein; małżeństwo było bezdzietne. Salomea zmarła w 1514 przed 30 września.

- B JERZY. Urodził się 2 października 1470 na zamku w Liticich. Po śmierci ojca latem 1498 wraz z braćmi Albrechtem i Karolem objął władzę w księstwie ziebicko-oleśnickim oraz hrabstwie kłodzkim; za swą rezydencję wybrał Oleśnicę. Zmarł 10 listopada 1502 w oleśnickim zamku i znalazł spoczynek w krypcie książęcej w podziemiach kaplicy pw. śś. Piotra i Pawła w obrębie klasztoru cysterek trzebnickich.

Żoną Jerzego została 6 stycznia 1488 w Głogowie JADWIGA ŻAGAŃSKA, siostra Salomei, małżonki jego starszego brata Albrechta. Urodziła się we wrześniu lub na początku października 1476 lub 1477. Po śmierci Jerzego, z którym miała zmarłego w dzieciństwie syna, 23 października 1503 (w Zgorzelcu?) poślubiła jego kuzyna ZYGMUNTA Z WARTENBERKA (SYCOWA) I Z LIPY, cześnika Królestwa Czeskiego, starostę

opawskiego i głogowskiego (ur. 1465, zm. Lipá 20.12.1518), syna Jana z Wartenberka, cześnika czeskiego, i jego drugiej żony Katarzyny z Kunštátu, rodzonej siostry króla Jerzego z Podiebrad. Pierwszą żoną Zygmunta była Elżbieta z Kunštátu (nie należy jej mylić z siostrą króla Jerzego z Podiebrad), z którą miał on liczne potomstwo, z Jadwigą jednak nie dochował się dzieci. Owdowiawszy po raz wtóry, Jadwiga powróciła do Ziębic i na tamtejszym zamku zmarła 15 lutego 1524 i spoczęła w ziębickim kościele parafialnym.

- C JAN. Urodził się 23 czerwca 1472 w Kłodzku, gdzie 7 sierpnia zmarł i spoczął w kościele kanoników regularnych.
- D MAŁGORZATA. Urodziła się ona 25 sierpnia 1473 na zamku w Koźlu, a 20 stycznia 1494 w Chociebużu (niem. Cottbus) została żoną ERNESTA, KSIĘCIA ANHALTU NA ZERBST I DESSAU (WSPÓLNIE Z BRAĆMI) OD 1473 (ur. 08.1461, zm. Dessau 12.07. 1516), syna Jerzego I, księcia Anhaltu na Zerbst i Dessau z dynastii askańskiej, i jego czwartej żony Anny, córki Albrechta III (VIII), hrabiego Lindau i Ruppin. Od śmierci męża Małgorzata sprawowała w księstwie anhalckim rządy regencyjne w imieniu synów. Zmarła 28 czerwca 1530 na zamku w Dessau, gdzie także spoczęła u boku Ernesta.
- E KAROL I. Urodził się 4 maja 1476 w Kłodzku. Po śmierci ojca (1498) wspólnie ze starszymi braćmi Albrechtem i Jerzym objął władzę w księstwie ziębicko-oleśnickim oraz w hrabstwie kłodzkim; swoją stolicą uczynił Ziębice (początkowo rezydował, zapewne razem z Albrechtem, w Kłodzku, odsprzedanym 3 maja 1500 Ulrykowi z Hardeck). Po śmierci księcia Jerzego (1502) odziedziczył Oleśnicę, a zgon najstarszego z braci, Albrechta, pozwolił mu w 1511 skupić w swym ręku całą ojcowiznę. W 1523 król czesko-węgierski Ludwik II mianował go namiestnikiem Czech, a rok później uczynił Karola namiestnikiem Dolnego Śląska i dożywotnim starostą księstwa głogowskiego. W 1528 król Ferdynand I powierzył mu stanowisko namiestnika Górnego Śląska. Książę zmarł nagle 31 maja 1536 na zamku w Ząbkowicach Śląskich i został pochowany w ząbkowickim kościele parafialnym.

Żoną Karola I została 6 stycznia 1488 w Głogowie ANNA, KSIĘŻNICZKA ŻAGAŃSKA, młodsza siostra Salomei i Jadwigi, małżonek starszych braci Karola I – Albrechta i Jerzego. Urodzona z początkiem 1483, po owdowieniu w 1536 osiadła w Ząbkowicach Śląskich, a następnie w Ziębicach. Zmarła 27 października 1541 w zamku ziębickim i została pochowana u boku małżonka w kościele parafialnym w Ząbkowicach Śląskich. Z Karolem I dochowała się licznych dzieci.

Linia zstępnych Karola I wygasła po mieczu w drugiej połowie XVII w.

F LUDWIK. Urodził się 21 czerwca 1479 w Kłodzku, gdzie zmarł 27 kwietnia następnego roku. Spoczął w kościele minorytów śś. Jerzego i Wojciecha na przedmieściach Kłodzka, skąd w 1558 jego prochy przeniesiono do kościoła parafialnego w Kłodzku.

G MAGDALENA. Urodziła się ona 25 stycznia 1482 na zamku w Kłodzku, a zmarła niezamężnie 11 kwietnia 1513 na zamku w Oleśnicy i spoczęła w krypcie kościoła zamkowym pw. św. Jana Apostoła.

H ZDENA (SYDONIA). Urodziła się 3 czerwca 1483 w Kłodzku, a w 1515, po 10 września, wyszła za ULRYKA z HARDECK, po zakupie Kłodzka od braci Zdeny w 1501 mianowanego HRABIA KŁODZKIM, od śmierci ojca w 1510 HRABIEGO HARDECK I MACHLAND (ur. po 1482, zm. między lipcem 1535 a 1537), syna Henryka z Hardeck, hrabiego Hardeck i Machland, hrabiego kłodzkiego i czeskiego hetmana polnego, oraz jego żony Elżbiety, córki Jana II z Rożmberka, najwyższego komornika czeskiego. Zmarła w 1522 i spoczęła w klasztorze bernardynów w Kłodzku, skąd w 1558 jej szczątki wraz z prochami innych Podiebradów przeniesiono do podziemi kościoła parafialnego. Ulryk, wcześniej żonaty z Katarzyną z Gutštejna, po śmierci Zdeny ożenił się z nieznaną z imienia przedstawicielką rodu z Haugwic; wszystkie owe mariaże pozostały bezdzietne.

5 KATARZYNA, DRUGA ŻONA MACIEJA I KORWINA, KRÓLA WĘGIESKIEGO (ZOB. KOLEJNY BIOGR.).

6 ZDENA (SYDONIA). Urodziła się ona jako młodsza z bliźniaczek 10 listopada 1449 na zamku w Podiebradach. 11 listopada 1459 w Cheb (Eger) wyszła za ALBRECHTA ODWAŻNEGO, KSIĘCIA SASKIEGO NA MIŚNI I POŁOWIE OSTERLANDU OD 1485, namiestnika Niderlandów w latach 1488–93 (ur. zamek Grimma 31.07.1443, zm. Emden 12.09.1500), syna Fryderyka II Łagodnego, elektora saskiego i margrabiego Miśni z dynastii Wettynów, oraz jego żony Małgorzaty, córki Ernesta Żelaznego, księcia Austrii. Zdena oraz Albrecht, założyciele młodszej, tzw. albertyńskiej linii Wettynów, dochowali się licznych dzieci. Zdena zmarła 1 lutego 1510 w Tharandt i spoczęła w katedrze w Miśni.

Dzieci króla Jerzego i Joanny Rożmitálu (1–5):

- 1 HENRYK (HYNEK) II. Celem odróżnienia od starszego przyrodniego brata i imiennika zwany był MŁODSZYM, często też posługiwał się czeską, zdrobniałą wersją swego imienia. Urodził się 17 maja 1452 w Podiebradach. 31 lipca 1459 wspólnie z rodzeństwem otrzymał od cesarza Fryderyka III tytuł dziedzicznego hrabiego kłodzkiego, 7 grudnia 1462 obok Wiktoryna i Henryka I został przez cesarza podniesiony do godności księcia na Ziębicach, a 16 grudnia 1465 ojciec nadał Hynkowi i jego braciom w lenno księstwo ziębickie, gród Hradec, trzecią część Opawy oraz hrabstwo kłodzkie. Podczas podziału ojcowizny dokonanego w dniu 9 marca 1472 Hynkowi przypadły udziały Podiebrady. W 1473 potajemnie przeszedł na katolicyzm i w tym samym roku otrzymał od Władysława II urząd czwartego zarządcy ziemskiego. Zmarł po długiej chorobie 11 lipca 1492 na zamku w Podiebradach i spoczął w krypcie w podziemiach kościoła minorytów pw. św. Jerzego i Wojciecha na przedmieściach Kłodzka. W 1558 prochy Hynka oraz pozostałych pochowanych w tej świątyni przedstawicieli dynastii Podiebradów przeniesiono do kościoła parafialnego w Kłodzku.

Żoną Henryka (Hynka) II została 26 lutego 1471:

KATARZYNA Z TURYNII, córka Wilhelma III Mężnego, landgraфа Turynii z dynastii Wettynów, i jego pierwszej żony Anny, córki Albrechta Austriackiego, króla Czech i Węgier. Urodziła się w 1453, a zmarła 17 stycznia 1534 w Hradce.

Córka Henryka (Hynka) II i Katarzyny z Turyngii:

ANNA. Urodziła się przypuszczalnie po październiku 1471, a krótko po 6 września 1493 wyszła za HENRYKA IV, PANA NA HRADCE OD 1455 (pod opieką wuja, samodzielnie od 1466), skarbnika (od 1485) oraz burgrabiego (od 1500) Królestwa Czeskiego (ur. 13 lub 14.04.1449, zm. 17 lub 18.01.1507), syna Jana IV z Hradce zwanego Telecký oraz jego żony Katarzyny, córki Jarosława ze Šternberka. Był on wdowcem po Elżbiecie z Šternberka, Agnieszce Tovačovskiej z Cimburka oraz Magdalenie, hrabiance Gleichen, lecz dzieci dochował się tylko z Anną. Zmarła ona po 13 kwietnia 1517, przypuszczalnie w 1545.

Pozamałżeńskie dzieci Henryka (Hynka) II:

Z KATARZYNA Z STRÁŽNICE I ŠTITAR ze szlacheckiego rodu czeskiego, w latach 1493–94 właścicielką zamku i dóbr Valdštejn:

A FRYDERYK. Po śmierci ojca, zgodnie z jego testamentem otrzymał pomniejsze dobra w Czechach (m.in. Kostomlaty). Zmarł krótko po 1492.

B INNE DZIECI. Ich losy nie są znane.

- 2 FRYDERYK. Urodził się w latach 1453–54 i zmarł przed 31 lipca 1459, kiedy cesarz nadał potomkom króla Jerzego z Podiebrad tytuł dziedzicznych hrabiów kłodzkich.
- 3 JERZY. Urodził się w latach 1454–55 i w dniu 31 lipca 1459 wraz z rodzeństwem otrzymał od cesarza rzymsko-niemieckiego Fryderyka III tytuł hrabiego kłodzkiego. Zmarł jeszcze przed wyniesieniem synów Jerzego z Podiebrad do rangi książąt Rzeszy, co nastąpiło 7 grudnia 1462.
- 4 LUDMIŁA. Urodziła się 16 października 1456. Przypuszczalnie w latach 70. XV w. przeszła na katolicyzm. W 1469 król Jerzy, który ostatecznie musiał zrezygnować z utrzymania tronu czeskiego przy własnym rodzie, proponował koronację na króla Czech królewicza polskiego Władysława byleby ten zaślubił Ludmiłę, oferta ta została jednak odrzucona przez Kazimierza Jagiellończyka. Ostatecznie mężem Ludmiły został 5 września 1474 w Legnicy FRYDERYK I, KSIĄŻĘ LEGNICKI OD 1454 I BRZESKI OD 1481, w 1488 mianowany przez króla Macieja I Korwina na-

miestnikiem Śląska i Łużyc Górnych (ur. 1446, zm. Legnica 9.05. 1488), syn Jana I, księcia lubińskiego i chojnowskiego z dolnośląskiej linii Piastów, oraz jego żony Jadwigi, córki Ludwika II, księcia brzeskiego; dochowali się trzech synów. Ludmiła zmarła 20 stycznia 1503 w zamku legnickim i została pochowana w klasztorze kartuzów pod Legnicą.

- 5 JAN. Urodził się po 1456 i zmarł przed 31 lipca 1459, lub też przyszedł na świat po 31 lipca 1459, a umarł przed 7 grudnia 1462.

* * *



Maciej I Korwin

KRÓL WĘGIERSKI
1458–1490

Ojciec: JAN (JANOSZ) HUNYADY

Zwany BIAŁYM RYCERZEM WĘGIER, był synem Vajka (Vojka), bojara z Wołoszczyzny, z nadania Zygmunta Luksemburskiego właściciela dóbr Hunyady (Hunyad), od których wziął nazwę ród, i jego żony, którą była wedle różnych opracowań Elżbieta Morosinay (Morosinay) lub też nieznana bliżej Anko, wzmiankowana w 1429. Urodził się według różnych danych albo ok. 1387, albo ok. 1400 lub nawet 1406–07, a ożenił się zapewne w latach 30. XV w. Poświęcił się karierze wojskowej; za panowania Zygmunta Luksemburskiego brał udział w walkach z Turkami, a następnie spędził wiele lat w służbie królewskiej w Czechach i w Italii, gdzie nabywał doświadczenia wojennego. Był zaufanym Albrechta Austriackiego i Władysława I Jagiellończyka, z których nominacji został żupanem i hrabią Temes, Csanád, Csongrád, Székelyföld, Arad, Bihar, Szatmár, Kraszna, Bereg, Szabolcs, Közép-Szolnok, Máramaros i Ugocsa; stawiało go to w rzędzie najbogatszych magnatów w kraju. W 1439 otrzymał godność bana Szörényi, a w 1441 został wojewodą siedmiogrodzkim. Po śmierci Władysława I pod Warną (1444) wszedł do siedmioosobowej rady możnych, która przejęła rządy w imieniu Władysława V Pogrobowca. 5 czerwca 1446 sejm rozwiązał radę siedmiu i oddał całą władzę Hunyady'emu jako gubernatorowi (regentowi) Węgier. Urząd sprawował do 1452, kiedy to Pogrobowiec objął władzę w państwie, faktycznie powierzając ją niechętniej Hunyady'emu lidze magnackiej pod przywództwem Ulryka III (II), hrabiego Cylii. Na wieść o najeździe tureckim w 1456 król i jego doradcy opuścili Węgry, zostawiając obronę kraju Janowi, który 22 lipca tego roku odniósł pod Belgradem decydujące zwycięstwo nad siłami sultana Mehmeda II. Zmarł 11 sierpnia 1456 podczas zarazy szerzącej się w obozie

wojskowym w pobliskim Zemun i spoczął u boku młodszego brata w katedrze św. Michała w Gyulafehérvár (obecnie rumuńska Alba Iulia).

Matka: ELŐBIETA SZILÁGY Z HOROGSZEG

Wywodziła się ona ze znaczącej szlachty węgierskiej, była córką Bernolta Władysława Szilágy z Horogszeg i jego żony Katarzyny Bellyéni. Zmarła w 1484.

Brat: WŁADYSŁAW HUNYADAY

Urodził się w 1433. W 1453 ojciec doprowadził do mianowania go banem Kroacji, Dalmacji i Sławonii (w opozycji do hrabiów Cylii, również roszczących sobie prawa do tej godności). Był zaciekle wrogiem hrabiego cylejskiego Ulryka III (faktycznego władcy Węgier za panowania Władysława V Pogrobowca), który 9 listopada 1456 zginął zamordowany przez stronników Hunyady'ego. Władysław wraz z młodszym bratem Maciejem dostał się do królewskiej niewoli i 16 marca 1457 w Budzie został stracony z rozkazu Władysława V.

*

Zwany był KORWINEM, który to przydomek nawiązywał do herbu Hunyadych, wyobrażającego kruka (łac. *corvus*), a także SPRAWIEDLIWYM. Na świat przyszedł 23 lutego 1440 w Koloszwarze (niem. Klausenburg, obecnie Kluż-Napoka w Rumunii). W 1456 został pojmany wraz ze starszym bratem na rozkaz Władysława V Pogrobowca, po czym wywieziony do Wiednia, skąd po śmierci króla w listopadzie 1457 odtransportowano go do Pragi. Cieszący się wielką popularnością wśród węgierskiej drobnej szlachty oraz wojska, 23 stycznia (lub 11 lutego) 1458 w Rákos na przedmieściach Pesztu i następnego dnia w Budzie został wybrany królem Węgier; odzyskawszy wolność 14 lutego tego roku uroczystie wkroczył do Budy i objął samodzielne rządy, odsuwając od władzy wyznaczonego regentem wuja, Michała Szilágy. Pretensje do korony św. Stefana, powołując się na pokrewieństwo ze zmarłym Pogrobowcem, zgłosili także król Polski Kazimierz Jagiellończyk (mąż siostry Władysława V) oraz cesarz Fryderyk III (kuzyn Władysława, wybrany królem przez opozycję magnacką), nie zdołali oni jednak zagrozić pozycji Macieja. Konflikt z cesarzem zakoń-

czyły układy zawarte w 1463 w Sopron i w Wiener Neustadt, na mocy których Fryderyk adoptował Macieja, uzyskując w zamian przyrzeczenie objęcia węgierskiego tronu w razie jego bezpo-
tomnej śmierci. Koronacja Korwina miała miejsce 29 marca 1464 w bazylice Panny Marii w Székesfehérvár. Dnia 6 kwietnia 1458, za zgodą papieża, ogłosił się „opiekunem Czech”, a po zdobyciu Moraw, Śląska oraz Łużyc 3 maja 1459 w Ołomuńcu został przez katolicką szlachtę czeską wybrany królem w opozycji do Jerzego z Podiebrad (POPZREDNI BIOGR.). Po niespodziewanej śmierci Jerzego (22.03.1471) ponownie zgłosił pretensje do tronu praskiego, jednak sejm w Kutnej Horze (27.05) powołał nań syna Kazimie-
rza Jagiellończyka – Władysława II. Do 1485 Korwin opanował Dolną Austrię, część Styrii i Karyntii, po czym przyjął tytuł księ-
cia austriackiego; odtąd rezydował w Wiedniu. Zmarł na skutek udaru lub ataku podagrycznego 6 kwietnia 1490 w wiedeńskim Hofburgu, skąd jego zwłoki przewieziono na Węgry i złożono w królewskiej nekropolii w bazylice w Székesfehérvár.

Małżonki króla Macieja I:

1. Poślubiona 6 listopada 1455:

ELŻBIETA CYLEJSKA

Była ona córką Ulryka III (II), hrabiego Cylii, bana Kroacji, Dal-
macji i Sławonii, od 1452 faktycznego władcy Węgier w imieniu Władysława V, i jego żony Katarzyny (Kantakuzeny), córki Jerze-
go Brankovića, despoty Serbii. Urodziła się w 1441, a zmarła krótko po 6 listopada 1455, jeszcze przed pokładzinami.

2. Poślubiona 1 maja 1461 w Budzie:

KATARZYNA Z PODIEBRAD

Ona i jej młodsza siostra bliźniaczka Zdena były najmłodszymi potomkami Jerzego z Podiebrad, króla Czech, i jego pierwszej małżonki Kunegundy. Urodziła się 10 listopada 1449 na zamku w Podiebradach, a zmarła na gorączkę połogową 8 marca 1464, trzy tygodnie przed zaplanowaną koronacją na królową Węgier. Spoczęła w kościele św. Zygmunta w Budzie.

3. Poślubiona 22 grudnia 1476 w Budzie:

BEATRYCZE ARAGOŃSKA

Była ona córką Ferdynanda (Ferrante) I, króla Neapolu z dynastii aragońskiej, i jego pierwszej żony Izabeli, córki Tristana di Chiaramonte (de Clermont), hrabiego Capertino. Urodziła się 14 listopada 1457 w Kapui lub w Neapolu. Jej koronacja miała miejsce 12 grudnia 1476 w bazylice Panny Marii w Székesfehérvár. Po śmierci króla Macieja, z którym nie dochowała się dzieci, wysunęła swoją kandydaturę do tronu Węgier, która jednak nie spotkała się z większym poparciem. Celem utrzymania władzy i tytułu zaślubiła potajemnie 4 października 1490 w Budzie lub Ostrzyhomiu (Esztergom) następcę Macieja Korwina na węgierskim tronie WŁADYSŁAWA II (KOLEJNY BIOGR.). Związek ten, utrzymywany na życzenie Jagiellona w tajemnicy, został dzięki jego staraniom unieważniony przez papieża Aleksandra VI 3 lub 7 kwietnia 1500. Po tych wydarzeniach Beatrycze opuściła Węgry i powróciła do rodzinnego Neapolu. Zmarła 13 września 1508 na wyspie Ischia koło Neapolu, gdzie została także pochowana.

Dzieci króla Macieja I:

Z Elżbietą Cylejską:

BEZIMIENNY SYN. Urodził się w marcu 1464 i zmarł wkrótce potem. Przypuszczalnie został pochowany w budańskim kościele św. Zygmunta.

Syn pozamałżeński z Wrocławianką nazwiskiem KREBS (KREBIL) lub z BARBARĄ EDELPÖCK (EDELPECK), mieszkanką wiedeńską (zm. Klosterneuburg 02.1495), od 1476 żoną Fryderyka von Enzersdorf:

JAN KORWIN. Urodził się 2 kwietnia 1473 na Śląsku. Król Maciej, nie posiadający prawowitych następców, próbował zapewnić mu sukcesję na Węgrzech; w związku z tym w 1479 Jan został legitymizowany, otrzymał tytuł księcia Liptó i hrabiego Hunyady oraz szereg zamków i dóbr na Węgrzech. W latach 1485–87 uzyskał od ojca rozległe apanaże, na które złożyły się odebrane miejscowym dynastom (głównie Piastom i Podiebradom) księstwa śląskie, m.in. opawskie, karniowskie, raciborskie, bytomskie, kozielskie i toszeckie na Górnym Śląsku oraz (1488) księstwa głogowskie i koźuchowskie na Dolnym Śląsku. Po śmierci króla Macieja (wiosna 1490) wystąpił z pretensjami do korony św. Stefana, musiał jednak pogodzić się z objęciem węgier-

skiego tronu przez Władysława II, na rzecz którego utracił do 1495 większość posiadłości na Węgrzech i Śląsku (za wyjątkiem Opawy, sprzedanej jednak królowi czeskiemu w 1500). W 1491 został z nadania Władysława II księciem (banem) Sławonii, a w 1495 banem Dalmacji i Kroacji; owe władztwa utracił w 1499. Zmarł 12 października 1504 w Krapinie koło Zagrzebia i został pochowany w ufundowanym przez siebie klasztorze w Lepoglavie.

Żoną Jana Korwina została w 1496 przed 7 kwietnia BEATRYCZE DI FRANGEPANI (ur. ok. 1480, zm. 1510, przed 27.03, lub w 1524), córka Bernarda, hrabiego Frangepani na Veglia i Modrus, oraz jego żony Ludwiki, córki Jana Franciszka Marzano d'Aragona, 1. księcia Rossano. Po śmierci Jana wyszła ona za mąż za Jerzego Pobożnego, margrabiego brandenburskiego na Ansbach.

Mieli dwoje dzieci:

- A ELŻBIETA. Urodzona 21 grudnia 1496, 25 sierpnia 1505 została zaręczona z JERZYM ZÁPOLYĄ (ZOB. BIOGR. KRÓLA WĘGERSKIEGO JANA I). Zmarła w początkach 1508.
- B KRZYSZTOF. Urodził się zapewne w 1499, zmarł zaś 17 marca 1505 i został pochowany w Lepoglavie.

* * *



Władysław II

KRÓL CZESKI

1471–1516

KRÓL WĘGIERSKI

1490–1516

Ojciec: KAZIMIERZ IV JAGIELLOŃCZYK

Był on młodszym bratem Władysława I Jagiellończyka. Urodził się 30 lub 31 (może nocą z 30 na 31) listopada 1427 w zamku wawelskim w Krakowie i na chrzcie otrzymał imiona KAZIMIERZ ANDRZEJ. W dniu 2 marca 1438 stronnictwo narodowo-husyckie ofiarowało mu tron Czech, jednak wysiłki polityczne i militarne podejmowane celu osadzenia królewicza na praskim tronie nie dały rezultatu. Po zamordowaniu w 1440 wielkiego księcia litewskiego Zygmunta Kiejstutowicza został wyznaczony namiestnikiem króla polskiego na Litwie. 29 czerwca 1440 Litwini obrali Kazimierza wielkim księciem, co doprowadziło do faktycznego zerwania unii z Polską. Po śmierci Władysława I Jagiellończyka (III Warneńczyka) w 1444 panowie polscy zwrócili się do Kazimierza z propozycją objęcia tronu. Wielki książę początkowo nie uznał swojej elekcji, dokonanej przez panów z Rady Królewskiej 23 kwietnia 1445 w Sieradzu, i dopiero aktem wystawionym dnia 17 września 1446 jako *electus rex*, za wiedzą i zgodą szlachty litewskiej, przyrzekł zachować unię obu państw. 25 czerwca 1447 został koronowany w katedrze śś. Stanisława i Wacława na Wawelu. 10 lutego 1454 w katedrze wawelskiej pojął za żonę księżniczkę austriacką ELŻBIETĘ RAKUSZANKĘ (PONIŻEJ). Zmarł na czerwone 7 czerwca 1492 w Grodnie i spoczął w ufundowanej wraz z małżonką kaplicy św. Krzyża (Świętokrzyskiej) na Wawelu.

Matka: ELŻBIETA AUSTRIACKA

W Polsce zwana RAKUSZANKĄ, była młodszą córką króla czeskiego i węgierskiego Albrechta Austriackiego. Na świat przyszła w 1436 lub 1437 w zamku Hofburg w Wiedniu. 10 lutego 1454 w katedrze śś. Stanisława i Wacława na Wawelu została koronowana na królową Polski. Zmarła 30 sierpnia 1505 w zamku wawelskim w Kra-

kowie i została pochowana naprzeciw grobowca męża w kaplicy św. Krzyża w katedrze wawelskiej.

Rodzeństwo Władysława II (1–12):

- 1 JADWIGA (ur. 1457, zm. 1502). Jej mężem został w 1475 JERZY BOGATY, KSIĄŻĘ BAWARSKI NA LANDSHUT I INGOLSTADT (ur. 1455, zm. 1503); mieli pięcioro dzieci.
- 2 ŚW. KAZIMIERZ (ur. 1458, zm. 1483). W 1471 rodzice próbowali osadzić go na tronie św. Stefana, jednak wyprawa na Węgry zakończyła się fiaskiem i w 1472 królewicz powrócił do Krakowa. Od 1481 pełnił z ramienia ojca rządy namiestnicze w Polsce z tytułem *secundogenitus Regis Poloniae*. W 1602 został kanonizowany przez papieża Klemensa VIII.
- 3 JAN I OLBRACHT (ur. 1459, zm. 1501). Po śmierci Macieja I Korwina, 7 czerwca 1490 został obwołany KRÓLEM WĘGIER, jednakże tamtejsza szlachta unieważniła akt elekcyjny i 15 lipca powołała na tron jego starszego brata Władysława II. Na mocy umowy w Koszycach 26 lutego 1491 Olbracht zrzekł się na rzecz brata praw do korony węgierskiej, otrzymując w zamian księstwo glogowskie (należące wcześniej do Jana Korwina, naturalnego syna króla Macieja I) oraz inne ziemie na Śląsku. Po śmierci ojca, w 1492 został wybrany królem Polski, jednocześnie rezygnując z posiadłości śląskich.
- 4 ALEKSANDER (ur. 1461, zm. 1506). Po śmierci ojca w 1492 odziedziczył litewski tron wielkoksiążęcy, a po śmierci Jana I Olbrachta w 1502 został jednomyślnie obrany nowym królem Polski. Od 1495 był żonaty z HELENĄ MOSKIEWSKĄ (ur. 1474, zm. 1513), córką Iwana III Srogiego, wielkiego księcia moskiewskiego z dynastii Rurykowiczów; byli bezdzietni.
- 5 ZOFIA (ur. 1464, zm. 1512). W 1479 poślubiła FRYDERYKA STARSZEGO, MARGRABIEGO BRANDENBURSKIEGO NA ANSBACH I BAYREUTH (ur. 1460, zm. 1536); z małżeństwa tego przyszło na świat 18 dzieci, w tym Jerzy Pobożny, książę karniowski i margrabia na Ansbach, opiekun Ludwika II. Przypuszczalnie w 1540 Zofia przeszła na luteranizm.
- 6 ELŻBIETA (ur. 1465, zm. 1466).
- 7 ZYGMUNT I STARY (ur. 1467, zm. 1548). W 1499 Władysław II przekazał mu księstwo glogowskie, uprzednio w posiadaniu Jana I Olbrachta, a w 1501 nadał bratu także księstwo opawskie, nabyte od Jana Korwina, nieślubnego syna króla Węgier Macieja I. W 1504 został z nominacji Władysława II namiestnikiem Łużyc Górnych i Dolnych oraz Śląska Górnego i Dolnego. Po śmierci Aleksandra

w 1506 obwołano go wielkim księciem litewskim i królem Polski; jednocześnie zrezygnował z księstw śląskich oraz z godności namiestnika Łużyc i Śląska. W 1512 pojął za żonę BARBARĘ ZÁPOLYĘ, młodszą siostrę Jana, od 1526 króla węgierskiego (ZOB. BIOGR. JANA I); mieli dwie córki. Drugą żoną Zygmunta została poślubiona *per procura* w 1517 i osobiście w 1518 BONA MARIA SFORZA (ur. 1494, zm. 1557), córka Jana Galeazza (Giangaleazza) Sforzy, księcia Mediolanu; mieli sześcioro dzieci, m.in. Izabelę, małżonkę Jana I, króla Węgier (DALSZE SZCZEGÓŁY W JEGO BIOGR.) oraz Zygmunta II Augusta, króla Polski i wielkiego księcia litewskiego, męża kolejno Elżbiety i Katarzyny – córek Ferdynanda I (ROZDZIAŁ III., CZĘŚĆ 2.).

- 8 FRYDERYK (ur. 1468, zm. 1503). W 1488 został wybrany biskupem krakowskim, a w 1493 objął godność arcybiskupa gnieźnieńskiego i prymasa Polski. W tym samym roku został mianowany kardynałem prezbiterem.
- 9 ELŻBIETA (ur. 1472, zm. 1480–81).
- 10 ANNA (ur. 1476, zm. 1503). W 1491 poślubiła BOGUSŁAWA X WIELKIEGO, KSIĘCIA POMORZA ZACHODNIEGO (ur. 1454, zm. 1523), i z małżeństwa tego dochowała się ponad dziesięciorga dzieci.
- 11 BARBARA (ur. 1478, zm. 1534). W 1496 wyszła za JERZEGO ZWANEGO BRODATYM ORAZ BOGATYM, KSIĘCIA SASKIEGO NA MIŚNI (ur. 1471, zm. 1539), któremu urodziła liczne potomstwo.
- 12 ELŻBIETA (ur. ok. 1483, zm. 1517). W 1515 poślubiła ona FRYDERYKA II, KSIĘCIA LEGNICKO-BRZESKIEGO (ur. 1480, zm. 1547); zmarła rodząc pierwsze dziecko.

*

Z racji na ugodowy i dobrotliwy charakter zwany zyskał przydomek KRÓLA DOBRZE; na świat przyszedł jako pierworodne dziecko Kazimierza Jagiellończyka i Elżbiety Rakuszanki 1 marca 1456 w zamku krakowskim na Wawelu. Od dzieciństwa był przez rodziców przeznaczony do objęcia tronu czeskiego, co jednak stało się możliwe dopiero po śmierci Jerzego z Podiebrad. 27 maja 1471 na sejmie w Kutnej Horze został wybrany królem Czech i koronowany 25 sierpnia tego roku w katedrze św. Wita w Pradze. Po śmierci Macieja I Korwina, 15 lipca 1490 w kościele św. Jerzego w Peszcie sejm węgierski obwołał go królem, a 21 (wedle innych danych 18) września 1490 w bazylice Panny Marii w Székesfehérvár został koronowany jako WŁADYSŁAW II (o jego numeracji

i imieniu tronowym szerzej w biogr. Władysława I Jagiellończyka). Zmarł 13 marca 1516 na zamku w Budzie i został pochowany w bazylice Panny Marii w Székesfehérvár.

Małżonki Władysława II:

1. Poślubiona *per procura* 19 lub 20 sierpnia 1476 w domu mieszczanina Chrystiana Buchholza we Franfurcie nad Odrą:

BARBARA BRANDENBURSKA

Była ona córką Albrechta zwanego Achillesem, elektora brandenburskiego z dynastii Hohenzollernów, oraz jego drugiej małżonki Anny, córki Fryderyka II Łagodnego, elektora saskiego. Urodziła się 29 lub 30 maja 1464 na zamku w Ansbach. Jej pierwszym mężem był zaślubiony 11 października 1472 w zamku Cölln pod Berlinem (Kolonія nad Szprewą, obecnie w granicach Berlina) HENRYK XI, KSIĄŻĘ GŁOGOWSKI I KOŻUCHOWSKI OD 1467 (ur. 1429–35, zm. Kożuchów 22.02.1476), syn Henryka IX Starszego, księcia głogowskiego z dolnośląskiej linii Piastów, i jego żony Jadwigi, córki Konrada III Starego, księcia oleśnickiego, także potomka dolnośląskiej linii dynastii piastowskiej; krótkotrwałe to małżeństwo pozostało bezdzietne. Związek Barbary z królem Władysławem II nie został w ogóle dopełniony, nigdy też nie została ona koronowana na królową czeską i węgierską. 3 lub 7 kwietnia 1500 ich mariaż został na prośbę Jagiellona unieważniony przez Aleksandra VI. Barbara zmarła 4 września 1515 w zamku Plessenburg, w Ansbach lub w Neustadt i spoczęła w nekropolii Hohenzollernów w klasztorze cystersów w Heilsbronn.

2. Poślubiona potajemnie 4 października 1490 w Budzie lub Ostrzyhomiu (Esztergom):

BEATRYCZE ARAGOŃSKA | BIOGR. MACIEJA I KORWINA

Tak jak poprzedni związek Władysława II, mariaż ten został anulowany 3 lub 7 kwietnia 1500 przez Aleksandra VI.

3. Poślubiona *per procura* 23 marca 1502 w zamku Blois i osobiście 6 października tego roku na zamku w Budzie:

ANNA DE FOIX

Jej ojcem był Gaston II de Foix de Grailly, hrabia Candale i Beauges oraz pan Buch, a matką jego małżonka Katarzyna, córka

Gastona IV, hrabiego Foix de Grailly, oraz poślubionej mu Eleonory, córki Jana II, króla Nawarry i Aragonii. Urodziła się ok. 1484. Po przybyciu na Węgry została 29 września 1502 ukoronowana w bazylice Panny Marii w Székesfehérvár, nigdy natomiast nie została koronowana na królową Czech. Zmarła wskutek komplikacji porodowych 26 lipca 1506 w zamku budańskim i spoczęła w bazylice Panny Marii w Székesfehérvár.

Dzieci Władysława II i Anny de Foix (1–2):

- 1 ANNA, MAŁŻONKA FERDYNANDA I | CZĘŚĆ 2.
- 2 LUDWIK II | s. 333



Ludwik II

KRÓL CZESKI I WĘGIERSKI
1516–1526

Ojciec: WŁADYSŁAW II | s. 327

Matka: ANNA DE FOIX | s. 331

Siostra: ANNA, ŻONA FERDYNANDA I | CZĘŚĆ 2.

*

Na świat przyszedł jako siedmiomiesięczny wcześniak 1 lipca 1506 na zamku w Budzie. Pragnąc zawczasu zapewnić jedynakowi sukcesję, Władysław II doprowadził do koronacji Ludwika II na króla Węgier (dnia 4 czerwca 1508 w bazylice Panny Marii w Széksefahérvár) i Czech (11 marca 1509 w katedrze św. Wita w Pradze). Po śmierci ojca 13 marca 1516 wstąpił na trony Czech i Węgier; z uwagi na nieletniość monarchy władzę w jego imieniu sprawowali na Węgrzech margrabia Ansbach Jerzy (s. 329) wspólnie z arcybiskupem ostrzyhomskim i burgrabią budańskim, zaś w Czechach stryj Ludwika, król polski Zygmunt I, oraz dalszy kuzyn, cesarz Maksymilian I. W lipcu 1521 Ludwik osiągnął pełnoletność i oficjalnie przejął osobiste rządy. Zginął 29 sierpnia 1526 podczas odwrotu z pola bitwy pod Mohaczem, gdzie wojska węgierskie zostały rozgromione przez armię turecką pod wodzą Sulejmana Wspaniałego – w trakcie ucieczki król wraz ze swoim wierzchowcem zapadł się w mulistym potoku Csele i utonął; istnieje także hipoteza, iż został on zamordowany w powstałym zamieszaniu przez jednego z magnatów ze swojego otoczenia. Ciało Ludwika II, odnalezione dwa miesiące po klęsce mohackiej i zidentyfikowane na podstawie sygnetu, zostało odwiezione do Széksefahérvár i złożone w bazylice Panny Marii, zburzonej po zdobyciu miasta przez Turków w 1543.

Małżonka Ludwika II:

Poślubiona *per procura* 22 lipca 1515 w Wiedniu, ponownie *per procura* 11 grudnia 1520 na zamku w Innsbrucku i osobiście 13 stycznia 1522 w Budzie:

MARIA AUSTRIACKA

Była ona córką Filipa I Pięknego, króla Kastylii i Leónu, arcyksięcia Austrii i władcy Niderlandów z dynastii Habsburgów, rodową siostrą FERDYNANDA I (CZĘŚĆ 2.). Urodziła się 17 września 1505 na zamku w Brukseli. Jej koronacja na królową węgierską miała miejsce 11 stycznia 1522 w bazylice Panny Marii w Székesfehérvár, a na królową czeską – 1 czerwca tego roku w praskiej katedrze św. Wita. Po śmierci męża (1526) pod naporem nadciągającej armii tureckiej opuściła Budę i przeniosła się do Pożonia (Preszburg, obecna Bratysława). Od 19 stycznia 1527 do przybycia na Węgry Ferdynanda I 29 października tego roku sprawowała z jego nominacji urząd namiestnika Węgier. 7 października 1531 najstarszy brat Marii, cesarz rzymsko-niemiecki Karol V, powierzył jej urząd namiestnika Niderlandów; złożyła ową godność po śmierci cesarza w 1556. Zmarła na skutek choroby serca 18 października 1558 w Cigales koło Valladolid i została pochowana klasztorze św. Benedykta w Valladolid. W 1574 prochy Marii przeniesiono do klasztoru św. Wawrzyńca (San Lorenzo el Real) w pałacu Eskurial (el Escorial) pod Madrytem i złożono w panteonie infantów.

Pozamałżeński syn Ludwika II:

Z ANGELITĄ (ANIELĄ) WASS (zm. Preszburg po 1521), damą dworu królowej Anny de Foix, po 1526 zaślubioną przez szlachica węgierskiego imieniem Ethey (nie mieli dzieci):

JAN (JANUSZ) WASS *vel* LANTOS (LANTHOS). Urodził się w Budzie ok. 1521. Nie został uznany przez Ludwika II, jednak akt nadania ziemskiego Ferdynanda I (wystawiony w 1552) oraz apanaże jakie cesarz wypłacał Janowi świadczą, że ów mógł w istocie być nieślubnym dzieckiem poległego Jagiellona. Sam niekiedy tytułował się „księciem Janem”. Zmarł w nieokreślonym czasie po 1580.

Ożenił się, jednak ani osoba małżonki, ani szczegóły życia ich dzieci nie są znane.

Po śmierci Ludwika II tron czeski objął jego szwagier Ferdynand I (CZĘŚĆ 2.), natomiast na Węgrzech, po wycofaniu się armii Sulejmana, rozgorzała wojna między zwolennikami Ferdynanda oraz wojewody siedmiogrodzkiego Jana Zápolyi. Obaj oni zostali wybrani na królów niemal jednocześnie jeszcze w 1526, a traktatem zawartym 24 lutego 1538 w Nagyvárad podzielili między siebie królestwo węgierskie: Habsburg panował odtąd w jego części zachodniej, zaś Zápolya, faktyczny lennik turecki – dożywotnio we wschodniej części kraju oraz w Siedmiogrodzie.



Jan I

KRÓL WĘGIERSKI
1526–1540

Ojciec: STEFAN ZÁPOLYA (SZÁPOLYAI)

Jego ojcem był Władysław (Vajdafi) Déak z Déakfalva, pan na Solmyos, a matką jego pierwsza żona Dorota nieznanej filiacji. Wiadomo, że Stefan miał dwóch starszych braci, Jana i Emeryka, lecz data jego narodzin nie jest znana. Wychowywał się na dworze Jana Hunyady'ego, wojewody siedmiogrodzkiego, a później służył jego koronowanemu synowi Maciejowi. W 1453 został starostą Górnych Węgier, a w 1474 (1475) otrzymał od Macieja I godność starosty generalnego Śląska i Łużyc, którą sprawował do 1481; w tym samym roku został z nadania króla żupanem Trenczyna (Trenčín). W 1487 po bezpotomnej śmierci starszego brata Emeryka został żupanem i dziedzicznym hrabią Spiszu (Spiż, węg. Szepes). W 1489 Maciej I mianował go namiestnikiem zajętej przez Węgrów części Austrii, lecz po niespodziewanej śmierci króla późnym latem w 1490 wojska węgierskie wycofały się z okupowanego księstwa. Podczas walk o koronę św. Stefana w maju 1490 Zápolya poparł Władysława II, który w zamian nadał mu w 1492 najwyższy na Węgrzech urząd palatyna. Stefan zmarł 23 grudnia 1499 w Pápa i został pochowany w kaplicy Zápolyów (obecnie Kaplica Zapolskich) w katedrze św. Marcina w Spiszu.

Stefan Zápolya zenił się dwukrotnie; wedle starszych opracowań pierwszą jego żoną była KATARZYNA DRUGET, zmarła ponoć 23 grudnia 1499 córka Szymona Drugeta z Homonny oraz Zofii Bebek z Pelsőcz, zaś owocem tego mariażu była córka Krystyna vel Małgorzata (s. 339); ponieważ jednak mężem tejże był Jan Druget – syn Szymona i rodzony brat Katarzyny – wydaje się to mało prawdopodobne; jeśli zatem mariaż Stefana z Katarzyną doszedł do skutku, wówczas albo pozostał on bezdzietny, albo pochodziła z niego tylko córka imieniem Weronika (s. 339).

Drugą żoną Stefana Zápolyi została, wedle najnowyszch badań poślubiona w grudniu 1486, księżniczka cieszyńska Jadwiga.

Matka: JADWIGA CIESZYŃSKA

Była córką Przemysła (Przemka) II, księcia cieszyńskiego wywodzącego się z górnośląskiej linii dynastii Piastów, i jego żony Anny, córki Bolesława IV, księcia mazowieckiego. Urodziła się ona między 1469 a 1472. Po śmierci męża, z którym miała dwóch synów i dwie, względnie trzy lub cztery córki, zarządzała rozległymi włościami Zápolyów. Zmarła dnia 16 kwietnia 1521 na zamku w Trenczynie i została pochowana u boku małżonka w Spiszu.

Rodzeństwo (1–5):

- 1 JERZY (ur. 1495, poległ pod Mohaczem 1526). Po śmierci ojca (1499) odziedziczył tytuł hrabiego spiskiego. 25 sierpnia 1505 został zaręczony z ELŻBIETĄ, córką Jana Korwina, bana Dalmacji, Kroacji i Sławonii (ZOB. BIOGR. MACIEJA I KORWINA), która jednak rychło zmarła.
- 2 BARBARA (ur. 1496, zm. 1515). W 1512 poślubiła ZYGMUNTA I STAREGO, KRÓLA POLSKI I WIELKIEGO KSIĘCIA LITWY (ZOB. BIOGR. WŁADYSŁAWA II); ze związku tego przyszły na świat dwie córki.
- 3 MAGDALENA. Zmarła młodo, zapewne jako dziecko.
- 4 KRYSZYNA lub MAŁGORZATA (zm. 1526); alternatywnie córka Katarzyny Druget. Przed 1486 poślubiła JANA DRUGETA z HOMONNY (wzmiankowany 1486–1512) i miała z nim liczne potomstwo.
- 5 WERONIKA (alternatywnie córka Katarzyny Druget), która wyszła za PIOTRA BUTKAIA, kasztelana zamku Komarno.

*

Urodził się w 1487 przypuszczalnie z końcem tego roku (wedle innej hipotezy na świat przyszedł w 1490) w Spiskim Podgrodzium (węg. Szepesvár) jako najstarsze dziecko Stefana Zápolyi oraz księżniczki cieszyńskiej Jadwigi. Węgierska forma jego imienia brzmi JÁNOS, stąd niektóre polskie źródła zwą go JANUSZEM. Po śmierci ojca w grudniu 1499 został hrabią i żupanem spiskim oraz panem na Trenczynie. Latem 1511 Władysław II uczynił go wojewodą siedmiogrodzkim, a w 1514 banem komitatu Szörény. Śmierć króla w 1515 oznaczała w praktyce odsunięcie Zápolyi od rządów – regencję na Węgrzech w imieniu Ludwika II objął margrabia ansbachski Jerzy Pobożny. Po klęsce mohackiej sejm elek-

cyjny, zebrany 10 listopada 1526 w Székesfehérvár, obwołał Jana królem Węgier; jego koronacja miała miejsce następnego dnia w bazylice Panny Marii. 6 marca 1528 pod Szino główny konkurent Jana do tronu, Ferdynand I (CZĘŚĆ 2.) rozgromił wojska Zápolyi, który musiał uchodzić do Polski. Z końcem 1528 zdołał jednak za pośrednictwem polskiej dyplomacji doprowadzić do tureckiej interwencji na swoją korzyść; latem tego roku na polach pod Mohaczem sułtan Sulejman, występujący jako „opiekun” Jana I, odebrał od niego hołd i przekazał w posiadanie Węgry. Wojnę między Zápolyą – faktycznym lennikiem sułtana – oraz stronnikami Ferdynanda zakończył układ zawarty 24 lutego 1538 w Nagyvárad (Wielki Waradyn). Oficjalnie, wobec Sulejmana, miał on obowiązywać przez rok, jednak potajemnie obaj monarchowie ustalili, że są legalnymi królami (sułtan nie uznawał władzy Habsburga), a nadto że Ferdynand będzie panować jako król dziedziczny w zachodniej części kraju, natomiast Zápolya jedynie dożywotnio w części wschodniej z Siedmiogrodem. Jan I zmarł nagle, wskutek udaru, 22 lipca 1540 w Szászebes (dziś Sebes w Rumunii) i jako ostatni władca węgierski został pochowany w starej nekropoli królewskiej w bazylice Panny Marii w Székesfehérvá. Miasto to trzy lata później dostało się w ręce tureckie, a sama bazylika w 1601 została wysadzona w powietrze podczas próby odbicia miasta przez armię austriacką.

Małżonka Jana I:

Poślubiona 23 lutego 1539 w bazylice Panny Marii
w Székesfehérvár:

IZABELA JAGIELLONKA

Była ona córką Zygmunta I Starego, króla Polski i wielkiego księcia litewskiego z dynastii Jagiellonów, młodszego brata Władysława II (ZOB. W JEGO BIOGR.), oraz jego drugiej żony Bony Marii Sforzy. Urodziła się 18 stycznia 1519 na zamku wawelskim w Krakowie. Jej koronacja na królową Węgier miała miejsce w dniu ślubu z Janem w bazylice Panny Marii w Székesfehérvár. Po niespodziewanej śmierci męża i elekcji jedynego syna jesienią 1540 została regentką przy nieletnim Janie II Zygmuncie. Po zajęciu Budy przez armię turecką 5 września 1541 wraz z synem opuściła

stolicę i schroniła się w Gyulafehérvár (Alba Julia) w Siedmiogrodzie (dziś na terenie Rumunii). Na mocy porozumienia zawartego tam przez królową i Habsburgów 19 lipca 1551 Jan II Zygmunt zrzekł się korony węgierskiej, a następnego dnia Izabela z synem wyjechali do Polski. Na Węgry przybyli ponownie jesienią 1556, a 25 listopada stany siedmiogrodzkie obwołały Izabelę regentką przy synu na okres lat pięciu. Królowa zmarła 15 września 1559 na zamku w Gyulafehérvár i została pochowana w tamtejszej katedrze św. Michała.

Syn Jana I i Izabeli Jagiellonki:

JAN II ZYGMUNT | s. 342



Jan II Zygmunt

KRÓL WĘGIERSKI
1540–1551 (1570)

Ojciec: JAN I | s. 337

Matka: IZABELA JAGIELLONKA | s. 340

*

Urodził się 7 lipca 1540 na zamku w Budzie. Po niespodziewanej śmierci ojca, w trakcie elekcji na polach Rákos, 15 września lub po 24 września 1540, został przez narodową partię węgierską wybrany królem (panował w należącej do Zápolyów wschodniej części kraju z Siedmiogrodem), co stanowiło pogwałcenie umowy waradyńskiej z 1538. Regentką w imieniu dziecięcego króla została jego matka. Po zajęciu Budy przez armię sułtana tureckiego Sulejmana 5 września 1541 Jan Zygmunt został przez królową Izabelę wywieziony do Siedmiogrodu, gdzie 20 grudnia 1542 stany uznały go swoim księciem (województwem). 19 lipca 1551 Izabela została zmuszona podpisać z Ferdynandem I układ, na mocy którego Jan Zygmunt zrzekał się posiadanej części Węgier w zamian za księstwo opolsko-raciborskie na Górnym Śląsku. Następnego dnia Zápolyowie opuścili Siedmiogród, przekazując po drodze węgierskie klejnoty koronne przedstawicielom Ferdynanda I, po czym udali się przez Śląsk do Polski. Na Węgry powrócili jesienią 1556 na wezwanie stanów siedmiogrodzkich, które ponownie uznały Jana II Zygmunta swoim władcą, a jego matkę ogłosiły regentką na okres pięciu lat (25.11.1556). Samodzielne rządy przejął Jan Zygmunt po śmierci Izabeli Jagiellonki 15 września 1559; ponieważ nigdy nie został koronowany, posługiwał się tytułem „wybranego króla Węgier”. 16 sierpnia 1570 w Spirze zawarł układ z synem Ferdynanda I, Maksymilianem, zgodnie z którym ostatecznie zrezygnował z godności królewskiej i przyjął tytuł dziedzicznego księcia Siedmiogrodu oraz pana części Królestwa Węgier (*Partium Regni Hungariae*); umowę tą ratyfikowano w dniu

10 marca 1571. Zmarł po ciężkiej chorobie 14 marca 1571 na zamku w Gyulafehérvár (Alba Julia), przypuszczalnie na gruźlicę, lecz podejrzewano otrucie na zlecenie dworu wiedeńskiego. Spoczął u boku matki w katedrze św. Michała w Gyulafehérvár. Na nim wygasł ród Zápolyów.

* * *

Po pokoju adrianopolskim (1568) Węgry zostały podzielone na trzy części: turecką, obejmującą centralną część kraju z Budą, Ostrzyhomiem i Székesfehérvár; dawne posiadłości Zápolyów – księstwo Siedmiogrodu; wreszcie habsburskie Królestwo Węgierskie, obejmujące północno-zachodnią część państwa ze stolicą w Pożoniu (niem. Preszburgi, obecna Bratysława).

Po klęce Osmanów pod Wiedniem w 1683 oraz upadku powstania Rákoczego w Siedmiogrodzie w 1711, Habsburgom, panującym od 1526 w Czechach, udało się zjednoczyć pod swoim berłem także całe Węgry.

